

Nr 141.

Av herr **Welander**, om *åvägabringande av utredning beträffande frågan om statlig trävaruindustri i Norrland.*

Såvitt framgår av Kungl. Maj:ts proposition nr 62 till innevarande riksdag angående driftkostnaderna för statens domäner för år 1920 avses i stort sett ingen omläggning eller förändring av själva rörelsen.

Då jag emellertid beträffande statens skogar anser, att förhållandena kräva en omläggning av skogsförvaltningen i de norrländska länen på det sätt, att kronan själv bedriver förädlingsverksamhet i relativt stor omfattning eller att i varje fall denna fråga blir föremål för ingående utredning, får jag härom göra följande framställning.

Enligt domänstyrelsens senast utgivna årsberättelse, som avser år 1916, uppgick det försålda virkesbeloppet från samtliga statsskogar till 4,770,639 km. fast mått (fm³) och utgjorde den häremot svarande behållna inkomsten 26,026,662 kronor.

Härav belöpa sig på de 7 norra överjägmästardistrikten, vilka omfatta statsskogarna i Norrland och Dalarna, respektive 4,088,163 fm³ och 20,477,262 kronor, d. v. s. nära $\frac{8}{10}$ av sammanlagda nettoinkomsten och 86 procent av totala kubikmassan sålt virke. Då nyssnämnda distrikts skogar därjämte omfatta cirka $\frac{9}{10}$ av samtliga statsskogars areal, är uppenbart, att statsskogsförvaltningen i dessa delar av landet är förtjänt av särskild uppmärksamhet från statsmakternas sida. Följande framställning avser också endast den norrländska statsskogsförvaltningen.

Under senaste 8 år, för vilka redogörelser lämnats av domänstyrelsen, d. v. s. åren 1909—1916, voro försålda virkesbelopp och nettoinkomster från statens skogar i Norrland och Dalarna för de särskilda åren följande:

Bihäng till riksdagens protokoll 1919. 3 saml. 59 häft. (Nr 141.)

År 1909	försålt	2,011,068 fm ³	nettoinkomster	kronor	5,359,172
» 1910	»	2,647,651	»	»	8,246,561
» 1911	»	2,581,701	»	»	7,124,648
» 1912	»	2,581,421	»	»	7,644,294
» 1913	»	3,044,243	»	»	10,756,203
» 1914	»	3,138,321	»	»	9,559,479
» 1915	»	3,938,589	»	»	15,499,714
» 1916	»	4,088,163	»	»	20,477,262

Från 1909 till och med år 1916 har således den behållna avkastningen ökat med nära 15 miljoner kronor. Inför så lysande resultat får man gärna den uppfattningen, att statsskogsförvaltningen, åtminstone i de nordliga delarna av landet, förmått att fullt utnyttja de senare årens gynnsamma konjunkturer på världsmarknaden och att varje förslag om ändring av driften vore opåkallad.

En närmare granskning av förvaltningen skall dock enligt min mening giva starkt stöd för en annan åsikt.

Först och främst måste beaktas, att en skogsförvaltning aldrig kan i dess helhet bedömas enbart efter ökade nettoinkomster under en viss tid, utan bör även tagas hänsyn till den mer eller mindre rationella skötsel, som därunder kommit skogarna till del. Vidare kunna stegrade skogsinkomster icke blott bero på ökade priser utan även på ökad avverkning, och är denna senare åtgärd en inom skogsbruket lätt och ofta anlita utväg att vinna ökad avkastning. Jag skall i det följande söka visa i vad mån ökad avverkning, nedlagda skogsvårdsarbeten samt prisstegring på virke inverkat på den stora inkomstökningen från de norrländska statsskogarna från 1909 till 1916.

Alla arbeten för bibehållande och om möjligt förökande av skogskapitalets produktionsförmåga, såsom åtgärder för skogarnas föryngring och beståndsvården samt avdikning jämte vägarbeten såväl för underlättande av virkets utdrivning som för transport av livsförnödenheter, materiel m. m. till pågående skogsarbeten, torde få anses tillsammans giva ett tämligen gott uttryck för skogsvårdens intensitet.

För ovannämnda slag av skogsvårdsarbeten hava under åren 1909—1916 utgivits följande belopp för Norrland och Dalarna:

År 1909		kronor	258,100
» 1910		»	222,400
» 1911		»	237,000
» 1912		»	280,300
» 1913		»	326,700

År 1914	kronor 431,000
» 1915	» 347,000
» 1916	» 467,900

Om året 1909 användes som utgångspunkt för jämförelse med de följande åren, måste man först hava klart för sig, huruvida förstnämnda år utförda skogsvårdsarbeten äro att anse som tillräckliga eller icke.

Härom må blott framhållas, att om de nedlagda kostnaderna för 1909 på de norrländska statsskogarna uttryckes i öre pr har skogsmark, finner man att de utgöra blott 8 öre under det samma tal för de sydliga länen uppgå till 78 öre pr har. Då ingen lärer med skäl kunna påstå att arbetena för skogskapitalets underhåll på statsskogarna i södra Sverige varit fullt tillräckliga än mindre överflödigt stora, så bör åtminstone så mycket vara klart av ovan gjorda jämförelse, att de år 1909 utförda skogsvårdsarbetena i Norrland voro blott en bråkdel av vad som bort göras. Det är därför ägnat att väcka både förvåning och beklagande, att de två följande åren utvisa till och med nedgång i förhållande till 1909 och tages ett medeltal för 1910—1913 erhålles en medelkostnad för skogsvårdsarbeten av endast 266,600 kronor, d. v. s. ingen nämnvärd förbättring i förhållande till år 1909. Åren 1914—1916 visa visserligen någon förhöjning, men såvitt man vill låta siffrorna giva uttryck för den mängd arbete, som utförts, äro dock siffrorna oriktiga och vilseledande, beroende på arbetsprisernas stegring.

Enligt av socialstyrelsen gjorda undersökningar om dagsverksprisernas ökning inom de norrländska reviren hava dessa stegrats med i medeltal cirka 159 procent från 1913 till och med år 1917. Starkaste prisstegringen inträdde emellertid sommaren och hösten 1917 samtidigt med bränslekommissionens vedhuggningar. Om man därför räknar med en procentuell ökning av dagsverkspriserna med endast 120 procent från år 1909 till och med år 1916, bör det vara försiktigt räknat. Men då är också uppenbart, att de i verkligheten utförda skogsarbetena efter år 1909 äro för samtliga år till omfattning icke större utan tvärtom väsentligt mindre än 1909, d. v. s. underhållet av skogskapitalet har oavbrutet gått tillbaka.

Ifall skogsvårdsarbetena hade utförts till samma omfattning 1916 som 1909, skulle således kostnaderna uppgått till 258,100 + 120 procents förhöjning = 567,820 kronor i stället för utgivna 467,900 kronor. Men då, såsom förut visats, skogsvårdsarbetena i Norrland år 1909, 8 öre pr har skogsmark, voro endast en bråkdel av vad som bort redan då utföras, samt dessutom avverkningsbeloppet ökats från något över 2

miljoner kbm. 1909 till mer än 4 miljoner kbm. år 1916, måste det anses som en mycket billig fordran, att skogsvårdsarbetena hade bort oavbrutet stegrats efter 1909, så att de år 1916 åtminstone uppgått till det dubbla av vad som utfördes 1909, motsvarande alltså en kostnad av 1,135,640 kronor eller 667,740 kronor mer än som i verkligheten bekostades sistnämnda år. Härmed är visat, att den relativt stora nettobehållningen 1916 beror bland annat på att skogsvårdsarbetena äro eftersatta med minst 667,740 kronor.

Jag anser mig böra i detta sammanhang framhålla, att sistnämnda siffror icke anförts som kritik av skogsvården på statsskogarna i Norrland utan endast för utredande av de faktorer, som inverkat på nettoinkomsterna under de senare åren. Men för undvikande av allt missförstånd vill jag tillägga, att den bristande skogsvården 1910—1913 är enligt min mening oförsvarlig, medan däremot en minskning av dessa arbeten 1914—1916 kan med skäl försvaras med de orimligt uppdrivna arbetspriserna. Dock kunna olika meningar råda om hurvida minskningen bort göras till sådan omfattning som skett.

Som förut framhållits, är avkastningen från en skog vidare direkt beroende av avverkningarnas storlek. Av den lämnade tablan över avverkningsbelopp och nettoinkomster för åren 1909—1916 framgår, att mängden försålt virke från de norrländska statsskogarna sprungit upp till något mer än dubbelt på dessa 8 år. Men en fördubblad avverkning bör motsvaras av en ungefärligen dubbelt så stor nettoinkomst, särskilt som i detta fall ökningen huvudsakligen avser uttagande av övermogen skog. Även om virkespriserna varit oförändrade från 1909 till och med år 1916, skulle alltså nettoinkomsterna sistnämnda år bort uppgå till $2 \times 5,359,172 = 10,718,344$ kronor enbart på grund av den ökade avverkningen. Då nettobehållningen för 1916 uppgick till 20,477,262 kronor, äro därav således $20,477,262 - 10,718,344 = 9,758,918$ kronor att hänföra till andra omständigheter än avverkningarnas ökning.

Enligt det föregående bör från sistnämnda inkomstökning avräknas nära 668,000 kronor på grund av eftersatt skogsvård. Vidare ingå bland inkomsterna en del arrenden för inägor, jakt och fiske m. m. samt diverse andra inkomster, som icke bero av skogsavverkning eller rådande virkespriser. Dessa slag av inkomster utvisa en ökning med 186,075 kronor från 1909 till år 1916, vilken ökning således icke heller är att hänföra till virkesprisernas stegring.

Om sålunda såväl sistnämnda 186,075 kronor som i det föregående beräknade kostnaden för eftersatt skogsvård 667,740 kronor, eller tillsammans 853,815 kronor avräknas från ovan angivna inkomst-

ökning år 1916 9,758,918 kronor, återstår ett belopp av i runt tal endast cirka 8,900,000 kronor, som kunna rättvisligen hänföras till den inträdda högkonjunkturen på trävarumarknaden.

Med det hittills anförda är visat, att den starka stegringen av nettoinkomsterna från statens skogar under tiden 1909—1916 beror till större delen dels på hastig ökning av avverkningsbeloppen, dels på eftersatta skogsvårdsarbeten, men endast till mindre delen på prisstegring å virket.

Genom denna senare har beräknats en merinkomst för år 1916 av nära 9 miljoner kronor och detta kan ju vid ett ytligt betraktande förefalla mycket tillfredsställande, men då konjunkturen på den utländska trävarumarknaden också varit sällsynt gynnsam, är frågan värd en närmare undersökning.

För denna undersökning kräves först och främst en beräkning av erhållna nettopriser pr kbm. åren 1909 och 1916 för jämförelse med varandra. En sådan jämförelse kan ske antingen genom att beräkna ett medelpris pr kbm. för vardera året med ledning av summa kubikmeter sålt virke och häremot svarande försäljningssumma med avdrag av utdrivnings- och förädlingskostnader eller också genom att direkt jämföra medelpriset pr kbm. för allt *på rot* sålt virke för vardera året.

Göres en beräkning på förstnämnda sätt, erhålles att nettopriset pr kbm. utgjorde år 1909..... kronor 3.40 och motsvarande pris » 1916..... » 5.65, motsvarande en prisstegring i medeltal av 2 kronor 25 öre pr kbm.

Utgår man åter från erhållna medelpris pr kbm. vid auktionsförsäljning på rot erhålles följande siffror:

År 1909.....	kronor 3.52
» 1910.....	» 3.69
» 1911.....	» 3.47
» 1912.....	» 3.70
» 1913.....	» 4.36
» 1914.....	» 3.89
» 1915.....	» 4.72
» 1916.....	» 6.05.

Rotpriserna hava således hållit sig tämligen oförändrade ända till de sista åren och utgör stegringen mellan 1909 och 1916 2 kronor 53 öre pr kbm., eller något mera än enligt det först använda beräknings-sättet. Jag håller emellertid före, att den sistnämnda värdestegringen är den riktigare och detta av två skäl. Ty dels äro de avverknings-

och förädlingskostnader, som enligt det första beräkningssättet fråndragits från skogsförsäljningssummorna, icke alltid svarande mot de virkesbelopp, som försålts 1909 och 1916, utan avse ofta virke som säljes först påföljande år, varför medelpriserna äro i och för sig osäkra, dels omfatta de totala skogsförsäljningsmedlen avsevärda mängder brännved, kolved och annat mindrevärdigt virke, som icke har marknad på utlandet. Det på rot försålda virket däremot, som i fråga om Norrland och Dalarna också omfattar huvudparten av den försålda virkesmassan, utgöres så gott som uteslutande av till timmer och trämassa duglig skog och således just sådant virke, som i förädlad form säljes på den utländska trävarumarknaden.

Mot den beräknade relativt ringa prisstegringen pr kbm. från 1909 till 1916 kan kanske komma att invändas, att den beror på att smärre mindrevärdigt virke försålts till relativt större omfattning under senare år. Häremot må då framhållas, att värdestegringen varit störst just på dylikt smärre virke, tack vare den uppblomstrande trämasseindustrin, som även kunnat tillgodogöra sig toppar av timmerträden och höjt värdet å dessa, dels hava avsättningsförhållandena år från år blivit gynnsammare genom förbättrade flottleder, varför en prissänkning av ovan anförda skäl i varje fall icke kan anses vara avsevärd.

Om man således utgår ifrån att ovan beräknade prishöjning 2 kronor 53 öre pr kbm. från 1909 till 1916 är ett närmelsevis rätt uttryck för den värdestegring, som statsskogsförvaltningen kunnat betinga sig från statsskogarna i Norrland och Dalarna sålt virke, framställer sig den från statsfinansiell- och skogsekonomisk synpunkt viktiga frågan: *Står denna prisstegring också i skäligt förhållande till den högkonjunktur, som inträtt på den utländska trävarumarknaden sedan år 1909?*

Ett tillräckligt upplysande svar på den frågan bör kunna erhållas genom att beräkna de medelpriser, som erhållits fritt om bord (f. o. b.) vid Östersjöhamn 1909 och 1916, varifrån avdrages ökad kostnad för virkets utdrivning, flottning och förädling vid sågverket eller trämassefabriken. Ty även på detta sätt erhålles ett ungefärligt uttryck för rotvärdets stegring från 1909 till 1916 liksom förut beräknats för kronans på rot försålda virket.

Att man i detta fall måste röra sig med endast ungefärliga medeltal är uppenbart, men det skall av det följande framgå att grova medeltal också äro tillräckliga för det syfte, som föreliggande framställning avser.

I fråga om fob-priser för skilda sortiment kunna följande medeltal lämnas från Sundsvalls skeppningsdistrikt. Priserna avse sista kvartalet under respektive år.

	1909:	1913:	1916:
3" × 9" furu III	£ 10	£ 12.10	£ 19.10
3" × 9" gran osorterad	» 10.5	» 12.5	» 19.10 à 20.
2½" × 7" furu III	» 8.15	» 10.10	» 18
2½" × 7" gran os.	» 8.10	» 9.15	» 18.

Försäljningarna 1916 skedde under garanti av normal kurs.

I stort medeltal hava fob-priserna å ovannämnda sortiment således stigit med £ 9.10 pr standard, och då kronans virke till större delen utgöres av grov timmerskog, torde dessa sortiment få anses vara norm-givande för prisstegringen å sågad vara från kronans skogar i Norr-land. Prisstegringen motsvarar alltså 172 kronor 90 öre pr standard. Om den förädlade varan beräknas utgöra $\frac{2}{3}$ av det runda virkets kubik-innehåll, motsvarar således en standard (165 eng. kbft) i det närmaste 7 kbm. runt virke. Prisstegringen å den sågade varan motsvarar alltså 24 kronor 90 öre pr kbm. runt virke. Ifall utdrivnings- och förädlings-kostnaderna varit desamma 1909 och vintern 1916—17 skulle alltså även rotvärdena ökats med kronor 24.90 pr kbm. för en skogsägare, som samtidigt varit industriidkare. Dessa omkostnader hava emellertid stegrats i hög grad sedan 1909, varför virkets rotvärde 1916 bör reduc-eras i motsvarande grad.

Ovanstående priser gälla endast grövre sortiment, 7" bredder och däröver, men äro dessa dock ett tämligen gott uttryck för den förädlade varans värdestegring i fråga om de vanligen grova träddimensioner, som salubjudas på kronans skogar i Norrland och Dalarna.

Jag är icke i tillfälle att lämna jämförliga medelpriser för 5" och 6" bredder, men enligt Svensk trävarutidning torde medelpriserna å dessa dimensioner hösten 1909 för Norrbotten kunna angivas till £ 17.15 pr stan-dards, under det priserna för samma sortiment vid slutet av år 1916 sprungit upp till omkring £ 16.10 pr standards. Värdestegringen pr standards utgör således omkring £ 8.15, motsvarande kronor 22.75 pr kbm. runt virke, således något mindre än för 7" bredder och däröver.

För att få häremot svarande prisökning å rotstående virke bör avdrag göras med de ökade kostnaderna för virkets utdrivning, flottning och förädling vid sågen sedan 1909. Beträffande flottning visar stati-stiken, att kostnadsstegringen är relativt liten, sannolikt beroende på att flottgodsmängden ökats sedan 1909, och antages en ökad flottnings-kostnad av 0.75 kronor pr kbm. runt virke. I fråga om utdrivnings-kostnader torde 4 kilometers körväg vara medelväglängden för kronans virke till flottled, och antages att utdrivningskostnaden stegrats med 2 kronor från 1909 till vintern 1916—17.

Den ökade produktionskostnaden vid sågen beräknas till 15 kronor pr standards motsvarande cirka 2 kronor pr kbm. runt virke. Summa stegrade kostnader pr kbm. runt virke beräknas alltså till $0.75 + 2 + 2 =$ kronor 4.75 som avrundas till 5 kronor.

Om för ovannämnda stegringar av fob-priserna för större och smärre dimensioner sågad vara, respektive kronor 24.90 och 22.75 tages som medeltal kronor 24 skulle alltså virkets rotvärde hava ökats med omkring $24 - 5 = 19$ kronor under tiden 1909—1916. Beträffande slutligen värdestegringen å trämassevirket, som även ingår till avsevärd del i kronans försäljningar på rot, voro enligt Svensk trävarutidning fob-priserna vid Östersjöhamn hösten 1909 för slipmassa, torr, omkring 85—90 kronor och för kemisk massa cirka 120 kronor pr ton.

Vid slutet av år 1916 voro motsvarande priser respektive 170—175 kronor och 350—375 kronor, alltså en värdestegring av omkring 85 kronor pr ton för slipmassa och 240 kronor för kemisk massa.

Då för slipmassa åtgår omkring 3.22 kbm. fast mått och för kemisk massa 5.6 kbm. pr ton torr vikt, motsvarar ovannämnda värdestegring alltså kronor 26.40 för slipmassa och kronor 42.86 för kemisk massa pr kbm. runt virke.

Om nu även från dessa värdestegringar fråndrages ökade utdrivnings- och produktionskostnader, är uppenbart, att värdestegringen pr kbm. för trämassevirke blir i varje fall icke lägre än för till försågning dugligt virke, helst som den kemiska massan utgör den ojämförligt större delen av vår trämasseproduktion. Den ovan beräknade värdestegringen på rot av 18 kronor pr kbm. sedan 1909 torde därför icke vara för hög även om trämassevirke inräknas. Nu lär emellertid ingen vare sig staten eller annan skogsägare ifrågasätta att hela ovannämnda prisstegring bör odelad tillfalla skogsägarna, utan har även industriidkarna anspråk på en del därav och dessa fordra nog den större delen.

Men även detta medgivet är dock tydligt, att den tidigare påvisade prisstegringen för kronans virke i Norrland under tiden 1909—1916 med endast 2 kronor 53 öre i varje fall icke står i något rimligt förhållande till då rådande trävarukonjunkturer.

De siffror, jag här anfört om ökade utdrivnings- och produktionskostnader m. m., äro medeltal och kunna givetvis bliva föremål för diskussion, men någon krona mer eller mindre spelar ingen avgörande roll för den jämförelse som uppställts. Denna visar ändock med all tydlighet huru litet vi i själva verket förmå att utnyttja konjunkturerna vid virkesförsäljningarna från de norrländska statsskogarna såsom driften

nu är ordnad och vilka möjligheter som finnas att öka skogsavkastningen även utan ökning av avverkningarna. Även om kronan som säljare icke fått mer än 5 kronor högre medelpris på rot 1916 d. v. s. tillsammans blott 7 kronor 53 öre av hela värdestegringen 19 kronor pr kbm., så hade detta dock, med en årsavverkning i Norrland och Dalarna av 4 miljoner kbm., betytt en ökad nettoinkomst för statsverket av 20 miljoner kronor.

Jag skall i det följande på en annan väg visa, att kronan icke får nöjaktiga priser på sitt virke i de nordliga överjägmästartistrikten, och varav samtidigt skall framgå orsaken till att kronan icke kunnat hittills utnyttja konjunkturerna på världsmarknaden.

De priser, som erhållas vid försäljning av kronans virke, bliva givetvis i hög grad beroende på de salupriser, som åsättas virket före försäljningen. Värdesättningen tillgår på det sätt, att domänstyrelsen som grundlag för prissättningen lämnar skogstjänstemännen vissa grundvärden pr kbft eller längdfot för timmer och trämassevirke av olika toppdimensioner, framflottat till förädlingsplatsen vid kusten. Dessa grundpris för runt virke beräknas efter gängse fob-priser vid Östersjöhamn med skäliga avdrag såväl för förädlingskostnader och amortering å anläggningar m. m., som även för en beräknad rimlig förädlingsvinst åt industriidkaren, och sättas dessa nettovärden pr kbft å olika stockdimensioner framme vid sågverket i förhållande till gängse fob-priser inom olika skeppningsdistrikt. Från dessa s. k. å-priser göra därefter vederbörande skogstjänstemän avdrag för flottnings- och utdrivningskostnader m. m. för varje särskild försäljningspost, varefter återstår postens nettovärde på rot. De åsatta priserna bliva härigenom avpassade efter olika ortsförhållanden och således relativt sett lika för allt saluvirke, men äro de åsatta värdena icke offentliga.

I vad mån de åsatta priserna äro skäliga, beror givetvis i väsentlig grad på den större eller mindre förädlingsvinst, som domänstyrelsen beräknar tillkomma industriidkaren, men är känt och även bekräftat av erfarenheten, att priserna äro relativt låga och därför att anse som minimipriser, vilka alltid kunna betalas av spekulanterna och även åtskilligt därutöver, som jag skall i det följande visa.

En tillfredsställande kontroll över prissättningen skulle givetvis erhållas, om spekulanten vore allmänt så pass stor, att spekulanterna tvingades av konkurrensen att betala de högsta priser, som äro möjliga med en skälig förädlingsvinst. Så är dock tyvärr icke förhållandet, utan är konkurrensen tvärtom flerstädes mycket svag. I en och annan ort är dock spekulanten så pass livlig, att man kan antaga, att de betalda

priserna kunna antagas vara i stort sett skäligen i förhållande till trävarumarknadens läge. Detta torde vara fallet utefter vissa delar av Ångermanälvens och Indalsälvens ådalar. För att visa vad köparna kunna betala, då tillräcklig konkurrens råder, skall jag i det följande lämna några exempel från skilda år på de priser, som i medeltal betalats för ett flertal poster i förhållande till de enligt domänstyrelsens direktiv beräknade värden.

År 1912.

Bispgårdens revir		för 11	försålda virkesposter betalades i medeltal	42 %	över åsatta värden.
Bräcke	»	» 34	»	»	»
Härnösands	»	» 18	»	»	»
Medelpads	»	» 32	»	»	»
Junsele	»	» 19	»	»	»

År 1913.

Junsele revir		för 30	försålda virkesposter betalades i medeltal	62 %	över åsatta värden.
Härnösands	»	» 16	»	»	»
Bispgårdens	»	» 12	»	»	»

År 1916.

Frostvikens revir		för 11	försålda virkesposter betalades i medeltal	32 %	över åsatta värden.
Bräcke	»	» 34	»	»	»
Bispgårdens	»	» 13	»	»	»
Medelpads	»	» 44	»	»	»
Hallens	»	» 25	»	»	»

Ovanstående procenter avse således medeltal för ett större antal poster. För de särskilda försäljningsposterna äro försäljningspris av 100 procent över de åsatta salupriserna icke sällsynta. Det är genom dessa från skilda år hämtade exempel tydligt visat, att de virkesvärden som beräknas enligt domänstyrelsens grundpriser äro att anse som alltför låga minimipriser, och att väsentligt högre priser betalas, i medeltal en förhöjning av 30 à 76 procent, så snart tillräcklig konkurrens förefinnes. Där nödig konkurrens icke är för handen, är därför fara, att kronan icke får mer än dessa alltför låga åsatta värden. För större delen av de norrländska länen gäller tyvärr, att spekulationen är svag, och som i det följande skall visas, kan staten icke försälja den årliga skogsavkastningen ens till de åsatta mycket låga värdena, utan måste dels betydande virkesmassor årligen överhållas, dels en stor mängd virke säljas under åsatta förslagspris.

Redan i en underdånig skrivelse den 16 juni 1908 klagade domänstyrelsen över att det mötte svårigheter att försälja såväl timmerskog

som trämassevirke, särskilt inom Norrbottens län, och en häröver verkställd utredning visade, att cirka 35 procent av det utbudna trädantalet måste kvarstå osålda under vart och ett av åren 1908 och 1909. Men även efter denna tid hava samma svårigheter varit allttjämt rådande och större eller mindre antal timmerträd hava blivit osålda i olika delar av Norrland. Uppgifterna härom äro ofullständiga i domänstyrelsens årsberättelser, dock kunna följande siffror anföras, ehuru de äro i flere fall för låga.

År 1911 blevo icke mindre än 488,000 träd osålda i Norrland och

	Dalarna på grund av ringa spekulation och
» 1912	något över 300,000 träd,
» 1913	263,400 träd,
» 1914	minst 679,000 träd,
» 1915	» 595,700 träd samt därutöver 25,488 kbm. annat virke samt
» 1916	» 533,000 träd.

För åren 1917 och 1918 föreligga ännu icke några årsredogörelser, men, enligt vad jag inhämtat direkt från överjägmästarna i de norra distrikten, visar det sig fortfarande omöjligt att till skäliga priser försälja det utsynade virket. Så t. ex. må anföras för år 1917, att enbart i mellersta Norrlands distrikt, där dock spekulationen är större än inom flertalet andra distrikt, måste icke mindre än 143,192 träd kvarstå osålda i brist på antagliga anbud.

Även vid slutet av år 1918 måste, på grund av att anbud icke kunnat erhållas, eller åtminstone icke antagliga sådana, följande virkesmängder stå oförsålda

i nedre Norrbottens distrikt		531,652	träd
» övre	»	285,877	»
» Skellefteå	»	196,777	»
» Umeå	»	180,023	»
» Härnösands	»	94,695	»
» mellersta Norrlands	»	242,278	»
» Gävle-Dala	»	254,525	»

Summa 1,785,827 träd.

Häri ingår dock, ehuru till icke avsevärd mängd, en del träd från ecklesiastika skogar. Även om i vissa fall kan anföras som förklaring, att köparna fruktat för svårigheter att anskaffa körare, visar dock den

flottled, t. ex. endast respektive kronor 0.50, 0.69, 0.81, 1.10, 1.11 och 1.33 för vissa smärre dimensioner, är tydligt, att, då omkostnaderna uppgått till 1 krona 29 öre pr kbm., hava dylika smärre dimensioner i många fall ej lämnat nämnvärd behållning och i vissa fall ren förlust. För år 1911 ytterligare levererade 45,094 kbm. uppgives, att behållningen sjönk ned till endast 1 krona 55 öre pr kbm. eller cirka 4 öre pr kbft. Köparens nettobehållning däremot kan beräknas till omkring 8 kronor pr kbm. (Se härom en reservation av undertecknad i norrländska skogsvårdskommitténs betänkande sid. 753.) Ett flertal liknande fleråriga försäljningskontrakt upprättades ungefär samma tid i Norr- och Västerbottens län och omfattade cirka 700 tusen kbm. fast mått. I flera fall har behållningen blivit ytterst ringa. De förmånliga pris- och försäljningsvillkor, som ovan relaterats för Baltiska trävaruaktiebolaget, bero utan tvivel delvis på ett mindre vanligt villkor i det upprättade försäljningskontraktet, nämligen att köparen förbinder sig att före 1911 års utgång uppföra en trämassefabrik i Norrbotten för en årlig förbrukning av minst 35,000 kbm. fast mått. Köparen var ock tillförsäkrad förmånsrätt att få träffa nytt avtal efter kontraktstidens slut.

Köparen synes således beviljats bidrag till uppförande av industriell anläggning i form av förmånliga priser och försäljningsvillkor i ett 5-årigt försäljningskontrakt. En dylik åtgärd skulle ju möjligen kunna försvaras, ifall staten vid denna tid saknat utvägar att på annat sätt vinna avsättning för sitt virke. Men så var ju alldeles icke förhållandet, då det stode kronan fullkomligt fritt att själv anlägga trämassefabriker. Men även om ekonomiska förmåner ansågos böra beredas industriidkaren ifråga, så synes det varit lämpligare, om det skett på fullt öppet sätt genom ett visst fixerat, kontant belopp. Genom nu använda förfarande är en kontroll över den medgivna, ekonomiska förmånens värde så gott som omöjliggjord.

Att såväl ovan närmare berörda som alla andra dylika försäljningskontrakt blivit i regel mycket ofördelaktiga för kronan, är uppenbart med hänsyn till den uppgående konjunkturen på trävarumarknaden och alltjämt stegrade priser å råvaror, vilket skall blott alltför tydligt framgå av det följande. Ett belysande exempel härpå kan bland annat anföras från domänstyrelsens årsberättelse 1913, vari meddelas, att då ett dylikt försäljningskontrakt för åren 1908—1913 utgick och nytt 5-årigt avtal skulle träffas med samma köpare, hade priserna å trämassevirke redan stigit så mycket under 5-årsperioden, att det kunde stipuleras priser, som voro icke mindre än 55 procent högre än i det gamla kontraktet.

Under de senaste åren hava det oaktat nya avtal träffats, som i vissa fall lämnat ännu sämre resultat.

Från de till motionen fogade bilagorna tillåter jag mig relatera följande talande exempel om leveranser av trämassevirke på grund av fleråriga kontrakt, alla från en så sen tidpunkt som år 1917:

1) Från Östra Stensele revir levererades 3,587 kbm. till Kramfors aktiebolag till ett bruttopris av 24,658 kronor. Men då av kronan bestridda omkostnader för virkets utdrivning uppgick till 23,293 kronor, uppstår en behållning av endast 1,365 kronor eller 1 öre pr kbft, bil. 1.

2) Från ett revir i Skellefteå distrikt levererades till aktiebolaget Robertsfors 3,604 kbm. för ett bruttopris av 20,365 kronor och, då omkostnaderna uppgingo till 19,431 kronor, uppstod en behållning av endast 934 kronor motsvarande 26 öre pr kbm. eller 0.7 öre pr kbft, bil. 3.

3) Från Kalix revir levererades till Baltiska trävaruaktiebolaget 5,116 kbm. props för ett bruttopris av 26,783 kronor, för vilket parti omkostnader uppgingo till 26,042 kronor, således en behållning av endast 741 kronor eller 14 öre pr kbm., bil. 4.

4) Från Sikå revir levererades 1,520 kbm. till Holmens trävarukompani för ett bruttopris av 7,972 kronor. Omkostnaderna utgjorde 6,795 kronor och kronans behållning alltså endast 1,177 kronor eller 77 öre pr kbm., bil. 5.

5) Från Storbackens revir levererades till Baltiska trävaruaktiebolaget 2,737 kbm. för 14,812 kronor. Kronans omkostnader stego till 12,743 kronor, vadan nettobehållningen utgjorde endast 76 öre pr kbm., bil. 6.

6) Från Bodens revir levererades till samma bolag 2,791 kbm. för ett bruttopris av 15,013 kronor. Omkostnaderna stego till 14,817 kronor, varför för kronan återstod en liten behållning av 196 kronor eller cirka 7 öre pr kbm., bil. 6.

Innevarande vinter skall från Dorotea revir levereras 2,000 kbm. trämassevirke till Utansjö cellulosaaktiebolag enligt år 1915 upprättat leveranskontrakt till ett pris av 22 öre pr kbft. Enligt träffade avtal beräknas kronans omkostnader stiga till 21 öre pr kbft, varför en eventuell behållning av 1 öre pr kbft väntas uppstå, bil. 6 a.

Men det finnes även flera exempel på att kronan levererat trämasseved icke blott utan någon behållning, utan att kronan dessutom till och med fått vidkännas betydande kontanta utlägg; dessa exempel även från år 1917 och senare.

7) Från Lycksele revir levererades till Kramfors aktiebolag 3,701 kbm. för 25,523 kronor, varför kronan fått vidkännas utdrivningskostnader till ett belopp av 31,512 kronor — således, förutom förlusten av virket, en kontant förlust därutöver av 5,989 kronor motsvarande 1 krona 62 öre pr kbm., bil. 1.

8) Från Sikå revir levererades till Kramfors aktiebolag 1,845 kbm. för ett bruttopris av 12,893 kronor. Kronans utdrivningskostnader uppgingo till 13,203 kronor, vadan en kontant förlust uppstod av 310 kronor, bil. 2.

9) Från Vargiså revir levererades till Holmens trävarukompani 2,177 kbm. för 11,040 kronor, för vilket kronan fick vidkännas en utdrivningskostnad av 12,375 kronor. Alltså förlorade kronan både virket och dessutom 1,335 kronor, motsvarande en förlust av 61 öre pr kbm., bil. 5.

10) Från Östra Arvidsjaur's revir levererades till samma köpare 584 kbm., bruttopris 3,063 kronor, kronans utdrivningskostnader 3,345 kronor, alltså kontant förlust 282 kronor eller 48 öre pr kbm., bil. 5.

11) Från Älvsby revir levererades till samma köpare 2,203 kbm. till ett bruttopris av 11,487 kronor. Kronans leveranskostnader 12,000 kronor, alltså en kontant förlust av 513 kronor, motsvarande 23 öre pr kbm., bil. 5.

12) Vintern 1917—18 levererades från Tåsjö revir till Utansjö cellulosaaktiebolag enligt kontrakt av år 1915 tillhopa 1,873 kbm. till ett bruttopris av 14,551 kronor, varför kronan erlagt i utdrivningskostnader 17,572 kronor, alltså en kontant förlust av 3,021 kronor (enligt uppgift av jägmästaren i Tåsjö revir).

13) För innevarande vinter 1918—19 skall leveransen till samma köpare fortsättas från Tåsjö revir med 2,000 kbm. Enligt av kronan redan upprättade utdrivningskontrakt och gällande flottningsavgifter komma kronans omkostnader för dessa 2,000 kbm. att stiga till 25 $\frac{1}{2}$ öre pr kbft, medan det av kronan betingade bruttopriset uppgår till endast 22 öre pr kbft, vilket får till följd en kontant förlust av 3 $\frac{1}{2}$ öre för varje levererad kbft eller cirka 1 krona 22 öre pr kbm.

En ytterligare förlust av tillsammans $1.22 \times 2,000 = 2,440$ kronor synes således således oundviklig för ifrågavarande leveranskontrakt.

Nu är emellertid att märka för samtliga ovan anförda exempel, att endast direkta utgifter för virkets utstämpling, drivning och flottning m. m. äro frånräknade, varför beräknad eventuell behållning är i själva verket ett bruttovärde. Ty från de årliga försäljningsmedlen måste givetvis vid varje ordnad skogsförvaltning — förutom avverk-

ningskostnader — även avgå alla övriga förvaltningskostnader, såsom avlöningar till tjänstepersonalen och skatter, vidare utgifter till skogsodlingar, avdikning, skogsuppskattning, inventarier, vägar m. m. och endast återstående del av inkomsterna utgör verklig nettobehållning.

Även om man endast räknar med utgifter för tjänstepersonal och skatter, samt föryngringsarbeten och avdikningar, vilka oftast måste utföras just efter avverkning av trämassevirke, och dessa kostnader beräknas pr kbm. av allt försålt virke, visa sig dessa uppgå till 59 öre år 1909 och till 51 öre pr kbm. år 1916 för Norrland och Dalarna.

Det är således lågt räknat, om ett medeltal härav, eller cirka 55 öre pr kbm., räknas som å trämassevirket belöpande andel av förvaltningskostnaderna.

Men då är också klart, att förlusterna i ovan angivna exempel blixa ännu större, samt att flere leveranser, som här angivits lämna en, om ock ringa, behållning, i verkligheten blixa förlustbringande.

Men vidare måste om dessa fleråriga försäljningskontrakt med vissa, för hela leveranstiden fixerade priser framhållas, att även i de fall, där icke avtalen orsakat direkt förlust av både virket och större eller mindre kontant belopp, så hava dock sannolikt samtliga dessa avtal orsakat statsverket ofantliga indirekta förluster på det sätt, att prisstegring inträtt under leveranstiden, som kronan varit förhindrad att tillgodogöra sig. Härom må endast följande exempel anföras.

Sistnämnda leverans från Täsjö revir 1,873 kbm. 1916—17 och 2,000 kbm. 1918—19 sker efter ett fixerat pris av 22 öre pr kbft, men gällande priser på trämasseved vid det vattendrag, där kronan skall leverera virket, var redan förlidet år omkring 31 öre pr kbft och innevarande år omkring 51 öre, således respektive 9 öre och 29 öre högre pris pr kbft än enligt kontraktet (enligt av vederbörande jägmästare lämnad uppgift).

Även från Dorothea revir har trämassevirke levererats till Utansjö cellulosaaktiebolag på grund av förut omnämnda kontrakt år 1915 à 22 öre pr kbft nämligen

år 1917	7,904 kbm.	
» 1918	2,965 »	
» 1919	2,000 »	(leveransen ej avslutad)
Summa 12,869 kbm.		

Enligt meddelande från jägmästaren (bil. 6 a) voro gängse priser i Dorothea redan år 1917 31 öre, 1918 53 öre och innevarande år 52 öre pr kbft eller respektive 9,31 och 30 öre högre pris pr kbft än i kontraktet.

Göres en beräkning över den ökade inkomst, som kunnat erhållas ifall kronan haft fria händer att sälja ovannämnda virkesmassor, 1,873 + 2,000 = 3,873 kbm. från Tåsjo revir och 12,869 kbm. från Dorothea revir till i orten ovan angivna gängse priser, finner man denna merinkomst uppgå till icke mindre än cirka 157,366 kronor.

Enligt av jägmästaren i Idre revir avgiven årsberättelse för år 1917 hava 6,583 kbm. trämassevirke levererats till Korsnäs aktiebolag enligt ett år 1915 upprättat 3-årigt kontrakt till ett pris av 5 kronor 68 öre pr kbm. och samtidigt upplyses, att gängse priser för sådant virke levererat på Idre-sjön är icke mindre än 18 kronor pr kbm., således mer än 3 ggr. det av kronan kontrakterade priset. Enbart för dessa 6,583 kbm. skulle således c:a 81,000 kronor mera kunnat erhållas om icke kronan varit bunden av kontrakt.

Enligt årsberättelse från Särna revir försålles år 1917 till Korsnäs aktiebolag enligt samma kontrakt av år 1915 tillhopa 5,790 kbm. trämassevirke, huvudsakligen sulfatved, till ett pris av omkring 5 kronor 25 öre pr kbm., varifrån skola avgå utdrivningskostnader, som dock icke angivas, och upplyses därjämte, att årets gällande priser för pappersved av gran (sulfit) äro 18 kronor, för sulfatved 13 kronor och för kolved 11 kronor, allt pr kbm. levererat på Särnasjön. Således har även i detta fall kontraktet orsakat kronan mycket stora förluster, sannolikt 40,000 kronor enbart för leveransen år 1917 från detta revir. Dylika exempel kunna helt säkert mångfaldigas, ifall en noggrann undersökning verkställdes.

Härmed torde vara med tillräckligt många exempel visat, att ännu så sent som år 1917 hava från kronans skogar bortslumpats stora virkesmassor trämassevirke för helt ringa eller ingen ersättning. Ja, i många fall har kronan avhänt sig mycket betydande virkesbelopp utan någon som helst ersättning och därjämte betydande kontanta utgifter förutom allt arbete med virkets utdrivning för köparens räkning.

Det är icke att använda starka uttryck, om jag betecknar sådant som mycket beklagligt, och detta så mycket mera som det skett under en tid, då statens finansiella ställning är så bekymmersam, att stats-tjänstemännen icke ens kunna tillerkännas tillräckliga krigstidstillägg, utan måste underkasta sig och sina familjer stora försakelser, och det har skett samma år, som riksvärderingsnämnden ansett sig kunna och böra bestämma värdet på rot å vedskog för bränslekommissionens räkning till 8 kronor 25 öre pr kbm. löst mått över hela landet, vilket motsvarar i kbm. fast mått (som överallt användes i denna framställning) icke mindre än 12 kronor 37 öre.

Genom den härmed slutförda utredningen om kronans virkesförsäljningar har jag sökt besvara det i början av motionen uppställda viktiga spörsmålet, huruvida den under tiden 1909—1916 påvisade prisstegringen pr kbm. på rot och den härav föranledda ökade inkomsten av nära 9 miljoner kronor från kronans skogar i Norrland och Dalarne även står i skäligt förhållande till ändrade konjunkturer på trävarumarknaden i utlandet.

Jag håller före att utredningen givit starka skäl för att så icke är fallet. Prisstegringen på rot å kronans virke motsvarar endast en relativt liten del av den värdestegring och ökade skogsavkastning, som de skogsägare varit i stånd att vinna, vilka ägt förädlingsindustri, och har jag framhållit att redan domänstyrelsens meddelade à-priser för runt virke framflottat till kusten, vilka äro normerande för saluvirkets värdering, icke äro tillräckligt avpassade efter trävarumarknadens läge, vilket ock bekräftats därigenom att väsentligt högre priser år efter år betalats, så snart konkurrensen varit tillräcklig. Men kronan har icke ens kunnat vinna den ökade inkomst från de Norrländska statsskogarna, som de åsatta låga värdena bort betinga, utan hava betydande mängder virke försålts under angivna minimipris, varförutom stora mängder timmerskog måste årligen kvarstå osålda. Särskilt olyckligt hava de försök utfallit, som domänstyrelsen gjort för att vinna avsättning av trämassevirke.

Det är av allt detta uppenbart, att, om inkomsterna från de Norrländska statsskogarna ställas i förhållande till trävarumarknaden, är det till synes lysande resultatet under de senare åren mer skenbart än verkligt. Vi hava endast fått en del av de inkomster som skogarna bort kunna giva, men de mindre gynnsamma försäljningsresultaten överskyllas av de våldsamt stegrade avverkningarne och därav orsakad inkomstökning.

Ett sådant förhållande bör dock icke få fortfara, allra minst under nuvarande tidsförhållanden. Det är allmänt känt, att den statsfinansiella ställningen är mycket allvarlig och hotar att bli kritisk. Inför de växande behoven hava statsmakterna sett sig tvungna att hårt beskatta vårt näringsliv och framför allt industrien och ännu hårdare beskattning synes oundviklig. Härigenom uppstår dock slutligen en allvarlig fara för att utsikterna till skälig avkomst av i företag insatta kapital blir så ringa, att den för ett blomstrande näringsliv nödvändiga företagareandan till sist förkväves i vårt land.

Inför en sådan situation synes det vara icke blott önskvärt utan även nödvändigt, att kronan i första hand fullt utnyttjar sina egna

naturtillgångar och främst de stora och värdefulla statsskogarna i Norrland.

Då, som tydligt visats, skälig avkastning icke kan vinnas genom virkets försäljning i oarbetad form, men virke i förädlat skick, under hela den tid föreliggande utredning omfattar, har haft och utan tvivel kommer att även i framtiden få god avsättning på den utländska marknaden, synes självfallet, att kronan bör övergå till förädling av skogsprodukterna.

Särskilt gäller detta övre Norrland, där virket synes vara särskilt svårsålt. Vilka stora mängder av särskilt trämassevirke, som här finnas å kronans marker, framgår därav, att en år 1907 verkställd undersökning gav till resultat endast i Torneå, Kalix, Råneå och Luleå älvars flodområden 2 miljoner kbm. dylikt virke, men då undersökningen endast avsåg virke så beläget, att utdrivningskostnaderna ej överstego 8 à 9 öre pr kbf, är den totala tillgången vida större.

Frågan om förädling av virket från kronans skogar har även tidigare tagits i övervägande, såväl i Norrländska skogsvårdskommitténs betänkande år 1912 som i betänkande angående de allmänna skogarna i södra och mellersta delarna av landet år 1915. På grund av särskild framställning från domänstyrelsen år 1908, att det mötte svårigheter att sälja till timmer och trämassa dugligt virke, fick den förstnämnda kommittén i uppdrag att yttra sig om lämpligheten av att anlägga sågverk och trämassefabrik i övre Norrland. Kommittén uttalade, att det i regel måste anses riktigt, att staten icke själv bedriver industriell verksamhet, men att sådana fall dock kunna förekomma, att dylika statsanläggningar kunna ifrågasättas. Kommittén ansåg emellertid icke tillräckliga skäl då föreligga för åtgärder i sistnämnda riktning och anförde i huvudsak angående sågverk, att i Norrbotten funnos år 1906 icke mindre än 21 sågverk och att mängden skeppad vara åtminstone icke minskades.

Härtill må blott erinras angående sågverk, att förhållandena mer och mer försämrats till den grad, tack vare hopslagningen av trävarubolag, att praktiskt sett endast ett sågverksbolag av någon betydelse numera finnes i övre Norrland, nämligen det nyligen sammanslagna Munksund—Baltiska bolaget. Inför denna överväldigande trustbildning blir konkurrensen givetvis minimal, och lär staten icke på annat sätt kunna framtinga skälig betalning för sina produkter än genom att sälja dem i förädlad form. Angående ifrågasatt trämassefabrik anförde kommittén, att genom här flera gånger relaterade fleråriga leveranskontrakt borde situationen bliva betydligt bättre, och i varje fall ansåg

kommittén, att man borde avvakta resultatet av dessa fleråriga försäljningar, innan åtgärder vidtogos. Härom får jag blott hänvisa till de exempel jag i det föregående anfört om det för kronan högst olyckliga resultatet av dessa försäljningar. De av denna kommitté på sin tid anförda skälen emot statlig trävaruindustri i övre Norrland torde därför nu icke lägre vara av någon vägande betydelse.

De sakkunniga för statsskogsförvaltningen i södra och mellersta delarna av landet hade icke anledning att yttra sig om norrländska förhållanden, men hava dock i sitt betänkande gjort vissa principiella uttalanden angående sågverksrörelse och framhålla härom, att denna fråga icke får generaliseras och att säkerligen fall finnas, då inrättande av sågverk skulle kunna högst avsevärt höja skogsavkastningen. De sakkunniga uttala bestämt, att staten bör i vissa fall bedriva sågverksrörelse, såsom då det på grund av ringbildning eller andra orsaker visar sig omöjligt att utan försågning få skäliga priser.

Vidare framhålla de sakkunniga, att, om staten vill driva sågverksrörelse, bör administrationen så ordnas, att den icke hindrar modern affärsorganisation och rationell drift, varjämte de anföra exempel på ett statens sågverk i mellersta Sverige, på Bjurfors kronopark, som i avsevärd grad höjt nettobehållningen från kronoparken, och varom nedan lämnas vissa sifferuppgifter.

De sakkunniga ställa sig således fullt förstående till frågan om sågverksanläggningar på kronans skogar, vilken de tydligen anse böra bedömas i varje särskilt fall med hänsyn till den ökade skogsavkastning och förbättrade skogsvård, som därav kan förväntas.

Domänstyrelsen har yttrat sig angående statlig trävaruindustri tvenne gånger, nämligen dels i underdånig skrivelse 1908 och dels i underdånigt utlåtande 1915 angående ovannämnda bägge skogskommittéers här relaterade yttranden i detta ärende.

År 1908 framhöll styrelsen som sin principiella ståndpunkt, att det i regel vore riktigt, att staten icke bedreve industriell verksamhet, men kunde dock sådana undantagsförhållanden inträffa, som gjorde en dylik statsdrift nödig, och ifrågasatte styrelsen, att dåvarande svårigheter att till antagliga priser försälja kronans virke vore att anse som sådana undantagsförhållanden.

År 1915 vidhåller domänstyrelsen i huvudsak sin ståndpunkt från 1908, men synes nu vilja starkare uttala sina betänkligheter mot statsindustri, och något förslag i frågan har icke från styrelsen avhörts vare sig då eller senare.

De bägge överjägmästarne i övre Norrland, vilka år 1912 yttrade

sig i frågan, intaga däremot en mera bestämd ståndpunkt och framhålla, att statsindustri borde kunna medföra såväl stora statsfinansiella fördelar som även möjligheter till en förbättrad skogsvård, och överjägmästaren i nordligaste distriktet uttalar uttryckligt, att de priser, som erhållits de senare åren vid försäljningar på rot, icke varit nöjaktiga, samt att trämasseindustrien i Norrland och Västerbotten icke kunde konsumera den råvara som utbjödes samt att i varje fall större behållning vore att förvänta genom statens egna trämassefabriker. Ehuru således just de undantagsförhållanden, som domänstyrelsen åberopade som skäl för statlig industriell verksamhet, varit för handen alltsedan 1908, alltså nu i 10 år, har något direkt förslag icke framkommit. Och när så icke skedde ens vid det tillfälle för ett par år sedan, då ett annat statens verk, statens järnvägar, ansåg nödvändigt att anlägga ett sågverk för försågning av statens behov av sliprar och annat virke, varför detta sågverk anlades av statens järnvägar själva, som dock måste anses äga mindre förutsättning att på tillfredsställande sätt ordna en sådan sak än statens skogsförvaltning, då synes hopplöst att vänta något initiativ från domänstyrelsens sida. Det synes framför allt vara den princip, som domänstyrelsen bägge gångerna åberopat, att det icke skulle vara riktigt att staten driver industriell verksamhet, som varit och alltjämt är det huvudskäl, som hindrat styrelsen att vidtaga några åtgärder i saken.

Vad den principen kostat staten i direkta och indirekta förluster under senaste 10 åren framgår redan av de få exempel jag i det föregående anført.

Denna princip torde dock i denna fråga icke vara av någon betydelse. Såvitt man får utgå ifrån att statens skogsförvaltning skall icke blott till namnet utan även reellt vara en statens affärsrörelse, är självfallet, att vid driften också bör tillämpas sådana affärsrörelsemetoder, att bästa möjliga ekonomiska resultat vinnes. Föreliggande spörsmål är därför icke någon principfråga utan en lämplighetsfråga, och det är vederbörande ämbetsverks både rätt och plikt att vidtaga eller, om så erfordras, hos Kungl. Maj:t föreslå alla de åtgärder, som fordras för driftens anpassning efter rådande förhållanden.

Statlig sågverksrörelse är för övrigt icke något nytt och oprövat, ehuru den ännu icke kommit till utförande i Norrland, där den vore av största betydelsen.

Staten äger nämligen redan icke mindre än 14 smärre sågar på kronoparker i södra och mellersta delarna av landet, och har denna rörelse visat gott resultat, ehuru flera av sågarna äro gamla och icke längre motsvara nutida fordringar. Som exempel på möjligheten att

höja skogsavkastningen genom statlig industri tillåter jag mig att ur betänkandet av de sakkunniga för södra delarna av landet anföra följande uppgifter angående en av kronans sågar.

Vid det tvåramiga sågverket vid Bjurfors hade av revirförvaltaren för år 1913 gjorts en noggrann och jämförande beräkning över det ekonomiska resultatet dels vid skogsavkastningens förädling, dels under antagande att årsavverkningen försålts som runt virke till i orten gängse priser.

Hela det avverkade virkespartiet uppgick till 131,686 kbft runt virke, och erhöles vid dess försågning en nettobehållning av 26,206 kronor, varvid avdrag gjorts för alla omkostnader, även ränta och amortering på anläggskostnaderna. Hade virket däremot försålts som runt virke till gängse priser hade nettobehållningen endast blivit 16,358 kronor. Således hade rotvärdet för detta virkesparti höjts med icke mindre än 60 procent genom förädling vid kronans såg.

I vårt grannland Finland, där de skogliga förhållandena förete stora likheter med norra Sverige, har man tydligen icke haft samma tilltro som hos oss till den allmänna regeln, att det skulle innebära något oriktigt att driva statlig trävarurörelse, ty där har staten sedan många år tillbaka haft egna sågverk på kronoskogarna. Enligt vad en finsk forstman muntligt meddelat mig, började denna sågverksrörelse ursprungligen endast för inhemsk förbrukning, i främsta rummet för tillgodo-seende av statsjärnvägarnas behov av ved, sliprar och sågade varor, men har rörelsen sedan med gott resultat utvecklats att omfatta även export till utlandet, där agenter ombestyrat försäljningen.

Från finska forststyrelsens senast hit översända berättelse, för år 1912, inhämtas, att staten då ägde tre sågverk. Huvudparten av virket användes av olika statsförvaltningar eller såldes för inhemsk förbrukning, men även export förekom från samtliga sågar.

Från Siuro såg med två ramar och hyvleri, således jämförlik med nyssnämnda såg på Bjurfors kronopark, meddelas för år 1912, att tillsammans 132,697 stockar försågsades, varav erhöles 2,976 standard sågad vara med en vinst på rörelsen av 105,031 finska mark. 480 standard exporterades till utlandet. Från samtliga sågar exporterades 1912 tillsammans 2,707 standards.

Om driften vid Siuro såg anför forststyrelsen följande: »Som härövan framgår uppgick sågens vinst under berättelseåret till Fmk. 105,031: 26. Sågen har sålunda fullständigt fyllt sin uppgift såsom en vinstgivande affär. Tillika har den på orten för sin verksamhet varit en god arbetsgivare och från forstlig synpunkt har den varit en viktig

faktor för möjliggörande av en intensivare skogshushållning inom de revir, som leverera sågen råvaror.»

Angående de fördelar, som äro att påräkna för statsskogsförvaltningen genom anläggning av sågverk och trämassefabriker, får jag vidare framhålla, att dessa icke bestå blott däri, att vi få högre priser för virket och att vi slippa sälja till underpris eller överhålla stora virkesmängder årligen i brist på antagliga anbud, utan det blir även möjligt att med vinst avsätta virke av smärre dimensioner, som annars icke skulle kunna avsättas, särskilt trämassevirke, till höjande av skogsvården. Då dylikt virke är av relativt ringa värde, då det är mera avlägset beläget, och en köpare alltid måste beräkna skälig förädlingsvinst på sina inköp av råvaror, inträffar givetvis ofta, att sådan mindre-värdig skog icke representerar större nettovärde på rot än som motsvarar förädlingsvinsten. Att driva statlig trävaruindustri i Norrland innebär därför i många fall att åt kronan skapa värde på nu värdelös skog och därmed även nya möjligheter för en rationell skogsvård.

Att drivandet av större sågverk för export samt trämassefabriker även skulle bliva av största betydelse för statens skogsförvaltning, därigenom att denna därigenom finge en ingående kännedom om virkesutfall och dess olika kvalitétvärde samt omkostnader för virkets förädling m. m. är uppenbart.

Såvitt domänstyrelsen skall grunda beräkningen av saluvirkets värde efter gällande priser på den förädlade varan i exporthamn, torde för närvarande ingen annan utväg finnas än att hos industriidkarna själva söka få upplysningar om förädlingskostnader för trämassa och sågat virke, skäliga avdrag för amortering och anläggningar m. m., men då industriägarna i regel också äro köpare av kronans virke, äro de givetvis jäviga, då det gäller dylika uppgifter, och värderingen kan icke bliva så säker som vore behöfligt.

Om däremot staten själv driver industri, vinner denna samma insikt och erfarenhet på detta område som köparen och kan med tillräcklig säkerhet bedöma virkets värde på rot eller upphugget till timmer eller pappersved på de trakter, där statlig industri icke finnes.

Statlig trävaruindustri skall slutligen bliva av största framtida betydelse såsom stöd för den under sista tiden av statsmakterna i stort planlagda och försöksvis redan påbörjade kolonisationen på kronoparkerna i Norrland.

Denna kolonisering avser att skapa tvenne huvudtyper av kolonat, nämligen dels större lägenheter avsedda att bliva besutna jordbruk med skogsarbete endast som biinkomst, dels smärre lägenheter med ringa areal inägojord, vilkas innehavare beräknas få sitt huvudsakliga levebröd genom arbete på kringliggande kronoparker.

Sommartiden torde ock skogsförvaltningen kunna i regel lämna jämn arbetsförtjänst åt kolonisten, men ovissare ställer sig saken under den långa vintern, och det är framför allt då som kolonisten behöver god tillgång på arbete för livsuppehälle åt sig och sin familj. Utan någorlunda jämn arbetsförtjänst för dessa på de öde skogarna bosatta kolonisterna är enligt min mening fara, att hela koloniseringens framtid äventyras för stora delar av Norrland. Annorlunda ställer sig denna fråga, om staten anlägger egen trävaruindustri. Staten avverkar och utdriver då allt virke själv och kan således trygga arbetstillgången för sina kolonister. Egen trävaruindustri innebär därför ett kraftigt stöd åt kolonisationen, ja till och med en viktig förutsättning för att denna skall kunna på ett lyckligt sätt genomföras på ödemarkerna i Norrland. Kolonisation och statlig trävarurörelse synas kunna lämpligen bedrivas samtidigt och anpassas efter varandra.

Angående omfattningen av en statlig industri kunna olika meningar råda. För närvarande, och då industrien till en början torde få karaktär av försök, bör den begränsas huvudsakligen till övre Norrland, där förhållandena äro särskilt ogynnsamma för nuvarande driftsmetoder, men bör omfatta såväl sågverk som trämassefabrikation. Domänstyrelsen bör i detta avseende kunna bäst angiva, huru driften bör planläggas.

Före frågans slutliga realiserande fordras dock närmare utredning även i andra avseenden, bland annat angående anläggningskostnader m. m. och rörelsens administration, vartill kräves biträde av fackkunniga personer, och är uppenbart, att därtill bör anlitas sådana fackkunniga, som äro fullt ojäviga i förhållande till den planlagda statsdriften.

Beträffande organisationen av en dylik rörelse synes uppenbart, att den på grund av sin art bör ställas ganska fristående i förhållande till domänstyrelsen, samt att på trävaruindustriens område redan något erfarna män få ledningen av det hela och att dessa givas tämligen fria händer och därmed ökat ansvar samt tillsättas endast för viss tid. Det är ock värt att taga i övervägande, huruvida icke viss tantième kunde ingå i löneförmånerna.

Jag har vid framläggandet av detta förslag icke förbisett, att 1917 års lagtima riksdag behandlade en likartad motion och beslutade i en-

lighet med jordbruksutskottets hemställan, att motionen då icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Jordbruksutskottet sade sig för egen del icke då vilja fatta någon principiell ställning till frågan men förväntade, att denna liksom andra av de båda skogskommittéerna framförda frågor skulle bliva föremål för prövning och granskning.

Det ligger i sakens natur, att en dylik fråga bör lösas under medverkan av domänstyrelsen och helst efter initiativ av denna, men som jag ovan med stöd av domänstyrelsens senaste uttalande framhållit, torde det icke längre förefinnas någon utsikt, att direkt förslag framkommer från styrelsens sida, varemot denna icke lärer ställa sig avvisande till en närmare utredning av denna för norrländsk skogsvård så viktiga fråga.

I föreliggande framställning har för övrigt lämnats vissa uppgifter om resultatet av försäljningar av kronans virke i Norrland, vilka icke förelåge vid frågans behandling 1917. Då härtill kommer, att statens finansiella ställning sedan dess blivit alltmer hotande samt även den nu påbörjade kolonisationen på kronans skogar tillkommit som en ny omständighet, vilken måste anses äga visst sammanhang med frågan av statsindustri, synas vissa skäl föreligga, att statsmakterna upptaga frågan till ny och skyndsam behandling.

På grund av det ovan anförda får jag vördsamt hemställa

att riksdagen ville besluta

dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan om statlig trävaruindustri i Norrland blir föremål för skyndsam utredning av tillkallade sakkunnige och under medverkan av domänstyrelsen,

dels att till bestridande av kostnaderna för denna utredning anvisa 10,000 kronor att utgå av statsskogarnas avkastning år 1920 utöver de driftskostnader, som i Kungl. Maj:ts proposition föreslås.

Stockholm den 15 februari 1919.

P. O. Welanders.

Bilaga 1.

Utdrag ur tablå, utvisande det ekonomiska utbytet av det virke, som jämlikt upprättade kontrakt mellan Kungl. Maj:t och kronan och Kramfors aktiebolag levererats vintern 1916—1917 från

Umeå distrikt.

Revir	fm ³	Försäljningspris		Omkostnader		Behållning	
		totala	pr fm ³	totala	pr fm ³	totala	pr fm ³
		kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
<i>Kramfors aktiebolag enl. kontrakt av den 10/1 1912.</i>							
Lycksele	3,701	25,523.56	6.90	31,512.78	8.52	—5,989.22	— 1.62
(massaved av gran)							
<i>Kramfors aktiebolag enl. kontrakt av den 10/6 1912.</i>							
Ö. Stensele	3,587	24,658.—	6.87	23,292.61	6.49	1,365.89	0.88
(pappersved)							

Umeå den 30 september 1918.

På överjägmästarens uppdrag
Erik Hallström.

Bilaga 2.

Tablå utvisande ekonomiska utbytet av leverans av massaved till Kramfors aktiebolag jämlikt kontrakt den 10 juni 1912 från skogar inom Nedre Norrbottens distrikt under år 1917.

Revir	Levererat antal kbm.	Försäljningssumma kr.		Om kostnader kr.		Behållning kr.	
		total	pr kbm. f. m.	totala	pr kbm. f. m.	total	pr kbm. f. m.
Sikå	1,845.—	12,893.14	6.99	13,203.24	7.16	— 310.10	— 0.17
Vargiså	2,475.58	17,061.10	6.90	12,261.—	4.96	4,800.10	1.94
Mallesjaurs.....	938.12	6,561.61	6.99	4,326.03	4.61	2,235.58	2.38
Ö. Arvidsjurs...	963.10	6,710.41	6.97	5,538.94	5.75	1,171.47	1.22
Älvsby	2,364.57	16,416.06	6.94	12,802.98	5.41	3,613.08	1.53
Summa	8,586.87	59,642.32	6.91	48,132.19	5.60	11,510.13	1.04

Luleå i mars 1917.

Gerh. Rosenlund.

Bilaga 3.

Från statsskogar till sågverksbolag, trämassfabriker m. fl. enligt kontrakt om flerårig leverans sålt, *upphugget* virke år 1917.

Distrikt och antal revir	Köparens namn	Props kbm.	Props och trä- masse- virke kbm.	Trä- masse- virke kbm.	Försäljnings- summa		Omkostnader		Behållning	
					totala	pr kbm.	totala	pr kbm.	totala	pr kbm.
					kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
Skellefteå 1 revir	A. B. Roberts- fors	—	—	3,604	20,365	5.65	19,431	5.39	934	0.26

Skellefteå den 30 mars 1918.

Gustaf Borg.

Bilaga 4.

Till *Baltiska trävaruaktiebolaget* enligt 3-årigt kontrakt av den ²³/₆ 1914 levererat virke från Övre Norrbottens distrikt år 1917.

Revir	Furu- props summa kbm.	Försäljnings- summa		Omkostnader		Nettobehåll- ning		Anteckningar
		totala	pr kbm.	totala	pr kbm.	totala	pr kbm.	
Tärendö	5,243	27,945.10	5.32	22,469.05	4.28	5,476.05	1.04	276 kbm. torrvirke
Kalix	5,116	26,782.76	5.23	26,041.64	5.09	741.12	0.14	554 » »
Summa och medeltal	10,364	54,727.86	5.28	48,510.69	4.68	6,217.17	0.60	830 kbm. torrvirke

Luleå den 30 mars 1918.

D. af Wahlberg.

Bilaga 5.

Tablå utvisande ekonomiska utbytet av leverans av props till *Holmens trävarukompani* jämlikt kontrakt den 10 juni 1912 från skogar inom Nedre Norrbottens distrikt under år 1917.

Revir	Levererat antal kbm.	Försäljningssumma kr.		Omkostnader kr.		Behållning kr.	
		total	pr kbm. f. m.	totala	pr kbm. f. m.	total	pr kbm. f. m.
Sikå	1,520.49	7,972.10	5.24	6,794.62	4.47	1,177.48	0.77
Vargiså	2,177.19	11,040.33	5.07	12,375.—	5.68	— 1,334.67	— 0.61
Malmesjaurs.	1,568.85	8,219.79	5.24	6,344.71	4.04	1,875.08	1.20
Ö. Arvidsjaurs.	583.50	3,063.37	5.25	3,345.23	5.73	— 281.86	— 0.48
Älvsby	2,203.43	11,487.26	5.21	12,000.49	5.44	— 513.23	— 0.23
Summa	8,053.46	41,782.85	5.19	40,860.05	5.07	922.80	0.11

Luleå i mars 1918.

Gerh. Rosenlund.

Bilaga 6.

Tablå utvisande ekonomiska utbytet av leverans av props till *Baltiska trävaruaktiebolaget* den 23 juni 1914 från skogar inom Nedre Norrbottens distrikt under år 1917.

Revir	Levererat antal kbm.	Försäljningssumma kr.		Omkostnader kr.		Behållning kr.	
		total	pr kbm. f. m.	totala	pr kbm. f. m.	total	pr kbm. f. m.
Storbacken	2,737:740	14,812.—	5.41	12,743.—	4.65	2,069.—	0.76
Boden	2,791:024	15,013.11	5.38	14,817.19	5.31	195.92	0.07
Summa:	5,528:764	29,825.11	5.39	27,560.19	4.98	2,264.92	0.41

Luleå i mars 1918.

Gerh. Rosenlund.

Bilaga 6 a.

Till herr överjägmästaren och riddaren P. O. Welanders.

Enligt herr överjägmästarens anmodan får jag härmed vördsamt översända nedanstående uppgifter angående från Dorotea revir till Utansjö cellulosaaktiebolag, enligt kontrakt under 1917 och 1918 levererat och till leverans under 1919 avsett sulfitvirke, nämligen:

år 1917	7,903.68 fm ³	à	kronor 7.77	=	kronor 61,411.59
» 1918	2,964.89 »	»	» 7.77	=	» 23,037.19
» 1919	2,000.— »	»	» 7.77	=	» 15,540.—

Summa 12,868.57 fm³ à kronor 7.77 = kronor 99,988.78

Samtliga avdrag för drivning m. m. utgör:

år 1917	kronor 0.13	pr eng. kbft.
» 1918	» 0.16	» » »
» 1919 cirka ...	» 0.21	» » »

Gångse pris för sulfitvirke (vid Sandslån):

år 1917	kronor 0.33	pr eng. kbft.
» 1918	» 0.55	» » »
» 1919	» 0.55	» » »

varifrån dock bör fråndragas flottningskostnaderna från respektive leveransplatser å vattendragen till Sandslån:

år 1917 cirka öre	1.95	pr eng. kbft.
» 1918 » »	2.10	» » »
» 1919 » »	2.80	» » »

Dorotea den 7 februari 1919.

Wilh. Fellenius.